

Theological Aesthetics van Gesa Elsbeth Thiessen

Barbara Baert

THEOLOGISCHE ESTHETICA, *THE ENGLISH WAY*.

Het laatste decennium is een groeiende belangstelling ontstaan voor de zogenaamde theologische esthetica. Het betreft een meer specifieke insteek in de multi-disciplinaire relatie tussen de godgeleerdheid en de kunstgeschiedenis. Volgens de definitie van Richard Viladesau gaat het om theologische kwesties in het licht van kennisoverdracht vanuit het artistieke en de evoluerende concepten, bijvoorbeeld in verband met de vraag hoe schoonheid beleefd wordt.¹ Het betreft een tak binnen de humane wetenschappen waarin wordt onderzocht hoe het esthetische toegang verschaft tot een welbepaald inzicht in de theologie. Theologische esthetica is dus niet alleen de studie van de relatie tussen theologie en kunst in diachroon perspectief, zoals bijvoorbeeld de iconoloog de theologisch heersende opvattingen nodig heeft om themata in de kunsten te duiden en te contextualiseren, of zoals bijvoorbeeld de theoloog bepaalde dogma's veruitwendigd ziet in de beeldende kunsten. Theologische esthetica is bij gevolg vooral een bezigheid die in de schoot van de theologie zelf gedijt. Doorgaans lopen kunsthistorici en filosofen niet warm voor de vraag of schoonheid als bron van kennis over God kan worden beschouwd. Het betreft dus een specifiek accent binnen de vernoemde multi-disciplinariteit met een focus vanuit de theologie.

Recent verscheen binnen dit vakgebied de eerste reader. Deze anthologie van relevante teksten ten behoeve van de theologische esthetica vanaf de patristiek tot en met de 20ste eeuw, werd verzorgd door Gesa Elsbeth Thiessen. Thiessen doceert Theologie aan de Milltown Institute in Theology and Philosophy in Dublin, en zij ondervond de noodzaak ervan tijdens haar colleges. In haar voorwoord geeft Thiessen grif toe dat het genre van de reader enigszins lauw kan onthaald worden, maar in dit geval was het veld nog onontgonnen. Ik ben het eens met Thiessen, dat readers niet de meest opwindende publicaties vormen in het academische veld. Ze hebben echter wel een functie, als zij een belangrijke lacune vullen. Dat is mijns inziens hier het geval.

Readers hebben een vrijwel praktische bestemming. Ze zijn handige bronnen voor studenten, vorsers, onderzoekers. De bruikbaarheid van de reader is afhankelijk van de instrumenten die worden aangereikt om gericht op te zoeken. Thiessen voegt twee indices toe op onderwerp en op persoon. De reader bevat maar liefst 118 teksten verdeeld over vijf grote epochen: de vroege kerk, de Middeleeuwen, de Reformatie, de 17de tot 19de eeuw en de 20ste eeuw.

Binnen de vijf delen worden thematische hoofdstukken ingevoegd (bijvoorbeeld 'Iconoclasme en idolatrie' binnen De vroege kerk; kunst als 'locus theologicus' binnen De 20ste eeuw) die meteen de geselecteerde auteurs legitimeren (bijvoorbeeld Lactantius bij 'Iconoclasme en idolatrie'; Paul Tillich bij kunst als 'locus theologicus'). De keuze van de categorieën is schools, maar dat mag ook voor een reader. Elk van de 118 excerpten wordt voorafgegaan van een duidende paragraaf, waarin biografische gegevens worden verbonden met het belang van de auteur voor de theologische esthetica en dus de reader.

De keuze van de teksten is gegrond. Zeker voor de oudere periode, waar de selectie van auteurs eenduidiger kan verlopen, omdat evidente namen zoals Augustinus en Thomas van Aquino het veld beheersen en nu eenmaal ook over de relatie tussen theologie en esthetica hebben geschreven. Vanaf delen 4 en 5 wordt het moeilijker om een keuze te maken in het aanbod. 'The choice of authors proved especially difficult in the case of more recent writings', schrijft Thiessen zelf op de tweede pagina van haar inleiding. Het is mijn indruk dat de auteur ten minste wat de laatste perioden van de geschiedenis betreft, de prioriteit heeft gegeven aan een thematische opzet. Zo kwam ze minder bekende auteurs op het spoor, die wel relevante teksten hebben geschreven over een welbepaalde insteek, of betrok bekendere namen vanuit een onverwachte hoek in het boek. Ik geef een voorbeeld. In de 20ste-eeuwse thematische sectie over 'Imagination, Creativity and Faith', geeft Thiessen een plek aan de Duitse theoloog en verzetsstrijder Dietrich Bonhoeffer (1906-1945), die door de Nazi's was omgebracht. Hij was wetenschappelijk vooral bezig met de spanning tussen religie en toenemende secularisering, maar hij was ook een zeer gecultiveerd man, geboeid door muziek en plastische kunsten. Vanuit zijn gevangenis schreef Bonhoeffer brieven met heel wat reflecties op de spanning tussen erotiek, kunst en spiritualiteit, die aansluiten bij het vakgebied van de theologische esthetica.² Deze thematische werkwijze is een aanvaardbare en intelligente oplossing voor het exhaustiviteitsprobleem.

Ook een bijkomende bibliografie ('Further reading', p. 369) lost mogelijke lacunes in de keuze van de auteurs en de afbakening van de verwante velden op. Ik denk dan vooral aan de visie op theologische esthetica vanuit de Geschiedenis van ideeën (bijvoorbeeld Rudolf Otto. *The Idea of the Holy*. Oxford: Oxford University Press, 1997) of vanuit de comparatieve religie (Robert Elinor. *Buddha and Christ. Images of Wholeness*. Cambridge: Lutterworth Press, 2000). Vooral deze bijkomende bibliografie is een geschenk. Het maakt van de reader een totaalpakket dat zeker door vele docenten zal gebruikt worden in colleges en in het eigen onderzoek.

Ik wil tot slot slechts stilstaan bij twee kleinere kritieken. De eerste betreft het Angelsaksische centrisme van de reader. De reader maakt enkel een selectie uit Engelstalige of vertaalde publicaties. Zo wordt een segment vergeten of was althans onzichtbaar voor de auteur. Een belangrijk auteur binnen de relatie kunst en theologie, Jean-Luc Nancy (1940), werd dan ook vergeten. Hij komt ook niet in de additionele bibliografie voor. Zijn essays *Corpus* (1992) en *Noli me tangere* (2003), zijn mijn inziens eveneens bijdragen tot de interpretatie en inzichtelijkheid van de christelijke leer in de visuele kunsten. Ten tweede zijn voor zover ik alle auteurs kon traceren, enkel de velden van de theologie en de filosofie aangeboord. Hoewel, zoals ik boven aangaf, de definitie van theologische esthetica precies in de schoot van deze disciplines werd geboren, zijn niettemin heel wat kunsthistorici met de theologische esthetica begaan, zij het uit een interesse voor spanningsvelden (James Elkins. *On the strange place of religion in contemporary art*. Routledge 2004), zij het vanuit de interpretatie en de iconologie.

In de additionele bibliografie wordt ten onrechte enkel Herbert Kessler opgenomen (*Spiritual Seeing. Picturing God's Invisibility in Medieval Art*. Philadelphia: UPP 2000). Misschien was deze reader nodig om in te zien, hoe naast theologen en filosofen, ook de kunsthistorici dit veld ontginnen en zelfs lange tijd hebben ontgonnen.

Gesa E. Thiessen. *Theological Aesthetics*. Londen: SCM Press 2004.

Barbara Baert is verbonden aan de Kunstwetenschappen/Theologie van de Katholieke Universiteit Leuven

barbara.baert@arts.kuleuven.be ^[1]

Geplaatst op 11 september 2008

---

^{1.} Richard Viladesau. *Theology and the Arts. Encountering God through Music, Art and Rhetoric*. Mahwah, New Jersey: Paulist Press 2000.

^{2.} Eter Bonhoeffer, *KLetters and papers from Prison*, ed. Eberhard Bethge, Londen, SCM Press, 1971.

© Estheticatijdschrift.nl

Gedownload van de pagina's van <http://www.estheticatijdschrift.nl>

Links:

[1]

<http://mail.google.com/mail/contacts/ui/ContactManager?js=RAW&maximize=true&hide=true&position>